

Nr 71.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1927 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående statens avdikningsanslag.

(1:a avd.)

I den till riksdagen den 4 januari 1927 avlätna proposition angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1927—1928 har Kungl. Maj:t under punkt 95 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt ändring av gällande villkor för statsbidrag från statens avdikningsanslag;

b) medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1927—1928 bevilja statsbidrag från avdikningsanslaget å tillhoppa högst 3,100,000 kronor; samt

c) anvisa för budgetåret 1927—1928 under benämningen statens avdikningsanslag ett extra reservationsanslag av 2,100,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas till statsrådsprotokollet.

Gällande villkor för statsbidrag från statens avdikningsanslag äro meddelade i kungörelse den 11 juni 1926 (nr 257). Rörande bestämmelserna i denna kungörelse må följande framhållas. Enligt mom. 1 kan Kungl. Maj:t från avdikningsanslaget anvisa statsbidrag till utförande av sådana torrlägningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- och betesvall. I mom. 2 stadgas, bland annat, att förslag till utförande av företag, var till statsbidrag sökes, skall vara upprättat vid syneförrättning enligt bestämmelserna i 10 kap. vattenlagen. Mom. 4 avhandlar frågan om statsbidragets storlek. Enligt första stycket av detta moment kan statsbidrag beviljas till *högst en tredjedel* av den utav Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrlägningsarbete, teg- eller täckdikning däri ej inberäknad, som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar; dock kan beträffande företag inom Norrland och Dalarna ävensom vissa angivna delar av Värmlands och Örebro län, vari ingår mark, som icke tagits i anspråk för i mom. 1 angivna ändamål, bidraget uppgå till *högst hälften* av samma kostnad. I andra stycket av mom. 4 föreskrives att, i den mån båtnadsvärdet överstiger kostnaden, bidraget skall undergå skäligen minskning. Slutligen må erinras, att i tredje stycket av samma moment stadgas, att beträffande de undantagsfall, där statsbidrag må beviljas, ehuru kostnaden överstiger båtnadsvärdet, bidraget skall med tillämpning i övrigt av de i momentets första stycke angivna grunder beräknas med hänsyn till nämnda värde.

Enligt riksdagens medgivande äger Kungl. Maj:ts befogenhet att ur av dikningsanslaget för budgetåret 1926—1927 bevilja ett belopp av 2,500,000 kronor.

Med avseende å förenämnda bestämmelse om statsbidragets storlek och sättet för dess bestämmande innefattar Kungl. Maj:ts förslag *dels* jämkning i syfte att högre bidragskvot än en tredjedel av kostnaden må kunna ifrågakomma beträffande företag jämväl inom rikets mellersta och södra delar, i den mån odlingsbar mark ingår i företaget, *dels ock* förtydligande i syfte att närmare reglera, huru bidragskvoten bör — inom gränserna högst en tredjedel till högst hälften av kostnaden — bestämmas i sådana fall, där i torrlägningsföretaget ingår både redan odlad och odlingsbar mark.

Departementschefen har härutinnan anfört följande:

»Såsom skäl för högre bidragskvot beträffande företag i rikets norra delar, vari odlad mark ingår, hava åberopats, att ökad inkomst genom ett utdikningsföretag å obruten mark i norra Sverige i regel ej kunde påräknas lika hastigt och säkert som från företag av denna art i övriga delar av riket, att den ekonomiska bärkraften hos jordbrukarna i de norra landsändarna ofta vore otillräcklig för företagens genomförande ävensom att det vore ett statsintresse att befrämja uppodling av obruten mark i berörda trakter. Såsom allmän regel lärer emellertid kunna sägas, att redan odlad mark, som avdikas, skänker odlaren snabbare lön än obruten mark. Vidare finnas även inom mellersta och södra delarna av riket i stor utsträckning personer, som för utförande av planlagt avdikningsföretag äro i hög grad beroende av att erhålla största möjliga bidrag. Ur nationalekonomisk synpunkt lärer det vidare vara minst lika betydelsefullt att vinna nya kulturområden i nämnda landsdelar som i de mera nordligt belägna. Det torde sålunda kunna sägas att i stort sett samma synpunkter äga giltighet även i fråga om företag med odlingsmark i mellersta och södra Sverige. På grund härav anser jag, att sådana företag böra kunna beträffande bidragets storlek jämföras med företag av motsvarande art i norra Sverige, varför jag förordar en ändring av bestämmelserna i mom. 4 första stycket av förenämnda kungörelse den 11 juni 1926 (nr 257) av innebörd, att vad däri sägs om vissa företag inom rikets norra delar må gälla jämväl företag av liknande slag inom rikets övriga delar.

Vad därefter angår frågan om bidragskvotens storlek inom gränserna högst en tredjedel till högst hälften av kostnaden, torde ett förtydligande av nu gällande bestämmelser vara av behovet påkallat till förekommande av sådana näppeligen avsedda tolkningar, som av lantbruksstyrelsen påpekats. Såsom regel härutinnan vill jag föreslå, att bidraget skall utgå med högst en tredjedel av kostnaden i sådana fall, där företaget uteslutande avser mark, som redan tagits i anspråk såsom åker eller ständig slätter- och betesvall, samt med högst hälften av kostnaden i sådana fall, där företaget uteslutande avser mark, som icke tagits i anspråk för nämnda ändamål men

som lämpar sig härför, d. v. s. då företaget i dess helhet avser odlingsbar jord. Beträffande de mellanliggande fallen, där markblandning förekommer, torde bidragskvotens högsta höjd böra variera mellan en tredjedel och hälften av kostnaden i samma mån som företagets betydelse i mindre eller högre grad hänför sig till odlingsbar jord. Den bästa mätaren på företagets betydelse för å ena sidan redan odlad jord och å andra sidan odlingsmark torde vara förhållandet mellan båtnadsvärdena beträffande å ena sidan den i företaget ingående odlade jorden och å andra sidan den odlingsbara marken. Bestämmelserna i förenämnda mom. 4 första stycket torde därför böra givas det innehåll, att statsbidrag må kunna av Kungl. Maj:t beviljas till högst en tredjedel av den utav Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrlägningsarbetet, teg- eller täckdikning däri ej inberäknad, som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar; dock att beträffande företag, vari ingår mark, som icke tagits i anspråk såsom åker eller ständig slätter- och betesvall, bidraget må kunn höjas till högst hälften av samma kostnad, börande i sådant fall höjningen av bidraget vidtagas i samma mån som båtnadsvärdet å i företaget ingående mark av nu nämnt slag utgör större eller mindre del av båtnadsvärdet för företaget i dess helhet. Vid bestämmelsernas avfattning bör emellertid nödig hänsyn tagas därtill, att arbetet med fastställandet av bidragshöjningen icke må bliva för förrättningsmannen alltför omfattande och tidsödande, utan bestämmelserna i möjligaste mån givas en efter praktisk tillämpning avpassad form.

Därest riksdagen godkänner vad jag nu ifrågasatt, torde Kungl. Maj:t böra äga att utfärda erforderliga författningsbestämmelser i ämnet.»

Utskottet har i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande från lantbruksstyrelsen hur den praktiska tillämpningen av de sålunda föreslagna reglerna för bestämmande av bidragskvotens storlek inom gränserna högst en tredjedel till högst hälften av den kostnad, för vars täckande statsbidrag må utgå, enligt styrelsens mening kunde komma att gestalta sig. Häri har lantbruksstyrelsen anfört följande:

Enligt för ifrågavarande statsbidrag nu gällande författning kan bidragskvoten såsom regel utgöra högst en tredjedel av företagets kostnad och höjas till högst hälften av samma kostnad beträffande företag inom Norrland och Dalarna samt vissa delar av Värmlands och Örebro län, vari oodlad mark ingår. Vidare skall enligt nämnda författning bidraget dels undergå skäligen minskning i den mån företagets båtnadsvärde överstiger kostnaden, och dels beräknas med hänsyn till båtnadsvärdet, när detta senare understiger kostnaden.

Erinras må, att ovannämnda bestämmelse om höjning av bidragskvoten för vissa företag icke överensstämmer med av lantbruksstyrelsen den 21 oktober 1925 avgivna förslag till revision av gällande författningar rörande norrländska och allmänna avdikningsanslagen samt odlingslänefonden m. m.

Sedan lantbruksstyrelsen genom ämbetsskrivelse den 28 juni 1926 blivit av chefen för kungl. jordbruksdepartementet anmodad att verkställa utredning, huruvida och i vilken ordning den gynnsammare beräkningsgrunden

för statsbidraget lämpligen borde utsträckas att gälla för företag jämväl i andets mellersta och södra delar, avgav lantbruksstyrelsen den 2 oktober 1926 det begärda yttrandet, vilket i huvudsakliga delar återgivits i den nu föreliggande propositionen. I nämnda yttrande har lantbruksstyrelsen anfört, bland annat, att något direkt behov för närvarande icke torde förefinnas att genom ytterligare förbättring av bidragsvillkoren, utöver vad som skett genom höjning av bidragskvoten från $\frac{1}{4}$ till $\frac{1}{3}$ av kostnaden, stimulera nyodlingsintresset i mellersta och södra Sverige. Bestämmelsen om höjning av bidragskvoten beträffande sådana företag, vilka omfattade oodlad mark, komme för övrigt att medföra verkningar, som näppeligen vore gagneliga för ifrågavarande statliga understödsverksamhet. Sålunda innebure dylik bestämmelse, bland annat, en premiering av oföretagsamheten, som icke vore ägnad att hos bidragstagarna stärka känslan av en rättvis tillmätning av statsbidraget. I detta avseende kunde lantbruksstyrelsen åberopa erfarenheterna från en tidigare period av här förevarande understödsverksamhet, varunder liknande bestämmelse tillämpats men befunnits olämplig och därför efter någon tid blivit ersatt med stadgande om gemensam bidragskvot, vare sig jorden vore odlad eller icke.

Från rent bidragsteknisk synpunkt funnes enligt lantbruksstyrelsens uppfattning icke någon möjlighet att undgå här nämnda och andra i styrelsens yttrande påvisade mindre önskvärda verkningar. För att emellertid så vitt möjligt neutralisera desamma, ansåge lantbruksstyrelsen ifrågavarande bestämmelse böra erhålla sådan tillämpning, att dels höjningen av bidragskvoten från en tredjedel till hälften av kostnaden borde bliva beroende av ett bedömande för varje särskild i företaget ingående fastighet såsom helhet betraktad, huruvida torrläggningen av fastighetens innehav av oodlad jord kunde anses utgöra huvudändamål eller vara av minst lika stor betydelse för fastigheten som torrläggningen av dess i företaget ingående odlade jord, och dels den bidragskvot, tredjedelen eller hälften av kostnaden, som sålunda funnes böra tillämpas för fastigheten i dess helhet, borde bliva gemensam för fastighetens såväl odlade som oodlade jord. Även med en dylik tillämpning vore emellertid icke möjligt att helt undvika de påvisade olägenheterna, varför lantbruksstyrelsen ansåge ifrågavarande bestämmelse knappast lämpligen böra i oförändrat skick utsträckas att gälla för företag jämväl i övriga delar av landet än de i författningen nämnda.

De av chefen för jordbruksdepartementet nu föreslagna reglerna för bestämmande av bidragskvotens storlek överensstämja till sin grundprincip med ovannämnda, i författningen intagna bestämmelse om höjning av bidragskvoten i vissa fall. Till förekommande av de utav lantbruksstyrelsen påvisade, mindre lämpliga verkningarna av nämnda bestämmelse har i propositionen intagits ett förtydligande huru bestämmandet av bidragskvotens storlek inom gränserna högst en tredjedel till högst hälften av kostnaden bör ske, när i företaget ingår såväl odlad som oodlad mark. Enligt detta förtydligande skall bidragskvotens storlek mellan nämnda gränser bliva beroende av förhållandet mellan båtnadsvärdena beträffande, å ena sidan, den i företaget ingående odlade jorden och, å andra sidan, den odlingsbara marken. Därjämte har i propositionen framhållits, att bestämmelserna böra i möjligaste mån givas en efter praktisk tillämpning avpassad form till förhindrande av alltför omfattande och tidsödande arbete vid bidragets beräkning.

De sålunda föreslagna reglerna för bestämmande av bidragskvotens storlek kunna, enligt lantbruksstyrelsens uppfattning, icke anses vara lyckligt funna.

De mindre önskvärda konsekvenser av den nu gällande författningen, vilka påvisats i lantbruksstyrelsens ovannämnda skrivelse, bliva nämligen ingalunda avhjälpda genom propositionens förtydliganden i fråga om grunderna för bidragets beräkning. Nämnda förtydliganden innebära endast en utveckling av principen om den oodlade jordens företrädesrätt till en högre bidragskvot, vilken princip, ehuru möjligen oantastlig från rent teoretisk synpunkt, likväl på grund av sina verkningar kan, såsom lantbruksstyrelsen påvisat, förväntas bliva snarare till skada än till gagn för det med ifrågavarande statliga understödsverksamhet avsedda syftemålet. Därjämte må framhållas, att de enligt lantbruksstyrelsens uppfattning menliga verkningarna beträffande tillämpningen av ifrågavarande bestämmelse skulle enligt propositionen komma att utsträckas till hela riket från att numera vara begränsade till tillämpningsområdet för motsvarande bestämmelse i nu gällande författning, ävensom att de i propositionen angivna grunderna för bidragskvotens bestämmande komma att medföra högst väsentlig ökning av arbetet såväl vid det första upprättandet av förslagen som vid deras granskning i lantbruksstyrelsen.

Till belysande av sistnämnda förhållande må anföras följande exempel på beräkningen av statsbidrag till ett utdikningsföretag enligt nedanstående alternativ och under iakttagande av författningens reducering av bidraget, i den mån båtnadsvärdet överstiger kostnaden. Såsom exempel har valts ett till lantbruksstyrelsen inkommet förslag av relativt obetydlig omfattning och enkel beskaffenhet, avseende upprensning av Tvärån i Sunne socken av Värmlands län.

Alternativ I. Den i gällande författning intagna bestämmelsen om höjning i vissa fall av bidragskvoten tillämpas, i överensstämmelse med vad lantbruksstyrelsen i förenämnda skrivelse den 2 oktober 1926 föreslagit, på sådant sätt att under beaktande av lokala förhållanden, markbeskaffenhet m. m. ett bedömande sker för varje särskild i företaget ingående fastighet, huruvida utdikningen har övervägande betydelse för den odlade eller för den oodlade marken, varefter bidragskvoten bestämmes till $\frac{1}{3}$ respektive $\frac{1}{2}$ av kostnaden för fastigheten i dess helhet.

Alternativ II. Mellan gränserna $\frac{1}{3}$ av kostnaden för odlad och $\frac{1}{2}$ av kostnaden för oodlad mark bestämmes enligt i den föreliggande propositionen angivna grunder bidragskvoten för varje fastighet med hänsyn till förhållandet mellan, å ena sidan, båtnadsvärdet å fastighetens innehav av oodlad mark och, å andra sidan, den odlingsbara markens båtnadsvärde.

I anslutning till vad ovan anförts betecknar alternativ I den enligt lantbruksstyrelsens mening enda framkomliga tillämpningen av nu gällande författning, därest av densamma uppkommande mindre önskvärda verkningar skola kunna åtminstone i någon mån mildras. Upprättandet av för detta alternativ erforderlig tabell, (bilaga 1), kan ske på relativt kort tid, då flertalet för densamma erforderliga uppgifter kunna direkt hämtas ur vid syneförrättningen upprättade jordvärderings- och kostnadsfördelningslängder.

Annorlunda är förhållandet med alternativ II, som utvisar beräknings sättet enligt i propositionen angivna grunder. För upprättandet av därtill hörande tabell, (bilaga 2), är nödvändigt att för varje särskild fastighet göra utdrag ur jordvärderingslängden av båtnadsvärdena för dels den odlade och dels den oodlade jorden, sammanräkna de respektive värdena och uträkna den av förhållandet mellan desamma betingade bidragskvoten för fastigheten. Beräkningen av bidraget blir härigenom synnerligen tidskrävande, i det här framlagda exemplet erfordras omkring 12 timmar, medan tabell I

kan upprättas på 3 à 4 timmar. I fråga om beräkningarna enligt alternativ II kan någon timmes tidsbesparing vinnas genom uppställning av tabellen på sätt alternativ III utvisar, (bilaga 3), varvid i stället för särskild uträkning av bidragskvoten för varje fastighet bidraget beräknas till $\frac{1}{3}$ av kostnaden för fastighetens innehav av odlad jord och till $\frac{1}{2}$ av kostnaden för dess innehav av odlad jord. Såsom synes av tabellerna giva alternativen II och III samma resultat.

Av det ovan anförda framgår, att de i propositionen angivna beräkningsgrunderna orsaka en högst väsentlig ökning av arbetet med upprättandet av förslagen. Sammalunda blir förhållandet med avseende på granskningen av desamma. Någon möjlighet att, såsom i propositionen har förutsatts, undvika dessa konsekvenser genom att anpassa nämnda bestämmelsers form efter den praktiska tillämpningen torde icke förefinnas, därest de föreslagna beräkningsgrunderna överhuvud taget skola följas. Därtill kommer, att för tillämpning av nämnda beräkningsgrunder torde beträffande utdikningsföretag av mera obetydlig omfattning erfordras en mera detaljerad båtnadsuppskattning, än vad eljest såsom regel synes behöva ifrågakomma. För att bidraget skall kunna med önskvärd grad av tillförlitlighet uppdelas på olika markslag, lär nämligen icke vara tillfyllest att allenast verkställa sådan approximativ båtnadsuppskattning, som vid nyssnämnda företag vore avsedd att komma till användning. Införandet av de ifrågasatta beräkningsgrunderna kommer sålunda att utgöra ett allvarligt hinder för den förenkling i syneförfarandet, som ansetts utgöra en av de väsentliga förutsättningarna för stadgandet om obligatorisk syneförrättning beträffande, bland annat, de norrländska dikningsföretagen. På grund av det avsevärt ökade arbetet med förslagets upprättande och granskning bleve vidare nödvändigt att utöka såväl till lantbruksingenjörernas förfogande stående biträdeskrafter som även personalen på lantbruksstyrelsens agrikulturtekniska byrå, därest icke stagnation i behandlingen av ifrågavarande ärenden och därmed jämväl i utdikningsverksamheten skall bliva en följd.

Med hänsyn till ovan anförda konsekvenser av i propositionen föreslagen tolkning av den nu gällande bestämmelsen om höjning i vissa fall av statsbidraget synes vid valet mellan alternativ I och II det förstnämnda böra givas avgjort företräde.

Utskottet.

Enligt utskottets mening innebär Kungl. Maj:ts förslag med avseende å sättet för bestämmande av statsbidragets storlek för den händelse i företaget ingår både redan odlad jord och odlingsbar mark en väg, som möjliggör statsbidragets avvägande i närmast möjliga anslutning till den i företaget ingående markens olika beskaffenhet. Å andra sidan bör emellertid tagas i betraktande, att enligt vad lantbruksstyrelsen i sitt utlåtande anført tillämpningen av denna metod skulle såväl för vederbörande lantbruksingenjörer som för personalen inom lantbruksstyrelsen medföra ett synnerligen tidsödande arbete, vilket i sin ordning måste leda antingen till en ökning av den redan förefintliga balansen av ifrågavarande ärenden eller ock till en utökning av den för handläggning av dessa ärenden anställda personalen. Vid sådant förhållande anser sig utskottet böra förorda den av lantbruksstyrelsen ifrågasatta enklare metoden för statsbidragets uträknande.

Vad härefter angår förslaget om sådan ändring i gällande bestämmelser,

att högre bidragskvot må kunna ifrågakomma beträffande företag jämväl inom rikets mellersta och södra delar, i den mån odlingsbar mark ingår i företaget, anser sig utskottet på de av departementschefen anförda skäl böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Anslagsberäkningen föranleder icke någon utskottets erinran.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt ändring av gällande villkor för statsbidrag från statens avdikningsanslag med den jämkning utskottet ovan angivit;

b) medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1927—1928 bevilja statsbidrag från avdikningsanslaget å tillhoppa högst 3,100,000 kronor; samt

c) anvisa för budgetåret 1927—1928 under benämningen statens avdikningsanslag ett extra reservationsanslag av 2,100,000 kronor.

Stockholm den 20 maj 1927.

På jordbruksutskottets vägnar:

G. SEDERHOLM.

Närvarande: Se utlåtande nr 70.

Reservation

av herrar *Sederholm, Boberg* och *Sköld*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

Enligt utskottet — — — statsbidragets uträknande.

Vad härefter angår förslaget om sådan ändring i gällande bestämmelser, att högre bidragskvot må kunna ifrågakomma beträffande företag jämväl inom rikets mellersta och södra delar, i den mån odlingsbar mark ingår i företaget, anser sig utskottet icke böra taga bestämd ståndpunkt till denna fråga, förrän någon tids erfarenhet vunnits rörande verkningarna för Norrlands vidkommande av berörda först under innevarande budgetår där tillämpade förändrade grunder. Utskottet kan därför icke heller i detta hänseende tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

I fråga om storleken av det belopp, som Kungl. Maj:t bör äga befogenhet att för budgetåret 1927—1928 bevilja, föreslås detta till 3,100,000 kronor, varav på sätt framgår av statsrådsprotokollet 100,000 kronor hänföra sig till den föreslagna ändrade beräkningsgrunden för bestämmande av bidragets storlek. I anslutning till utskottets härovan intagna ställning i fråga härom torde anslagsbeloppet kunna nedsättas till 3,000,000 kronor och det nya anslag, som erfordras för budgetåret 1927—1928, begränsas till 2,000,000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

I) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts framställning under punkt a) må godkänna sådan jämkning av gällande villkor för stadsbidrag från statens avdikningsanslag, som innefattas i vad utskottet ovan anförte;

II) att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i övrigt

a) medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1927—1928 bevilja statsbidrag från avdikningsanslaget å tillhoppa högst 3,000,000 kronor; samt

b) anvisa för budgetåret 1927—1928 under benämningen statens avdikningsanslag ett extra reservationsanslag av 2,000,000 kronor.